

Vergi Aflarının Çok Boyutlu Etkileri: Türkiye Örneğinde Literatür İncelemesi

Multidimensional Effects of Tax Amnesties: A Literature Review in the Case of Türkiye

Selçuk BUYRUKOĞLU

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

selcuk349@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4335-1575>

Makale Başvuru Tarihi / Received: 05.05.2026

Makale Kabul Tarihi / Accepted: 31.08.2026

Makale Türü / Article Type: Derleme Makalesi

ÖZET

Vergi afları; devletin vergi alacağına bir kısımdan vazgeçerek mükelleflere geçmiş borçlarını kolaylaştırılmış koşullarda ödeme imkânı tanıdığı, yasama organı tarafından çıkarılan düzenlemeler olarak tanımlanmaktadır. Bu uygulamalar, kısa vadede kamu gelirlerini artırma, tahsil edilemeyen vergileri toplama, kayıt dışı ekonomiyi sisteme kazandırma ve idari-yargısal iş yükünü azaltma gibi önemli faydalar sağlamaktadır. Ayrıca ekonomik kriz dönemlerinde piyasayı canlandırıcı ve mükellefleri yeniden sisteme dahil edici etkileri bulunmaktadır. Bununla birlikte, vergi aflarının uzun vadeli etkileri çoğunlukla olumsuzdur. Sık tekrarlanan aflar mükelleflerde “nasıl olsa af çıkar” beklentisi oluşturarak vergiye gönüllü uyumu azaltmakta ve vergi kaçırma eğilimini artırmaktadır. Bu durum vergi adaletini zedelemekte, özellikle vergisini düzenli ödeyen mükellefler açısından eşitsizlik ve güvensizlik yaratmaktadır. Ayrıca vergi ahlakı ve vergi bilinci zayıflamakta, devlet ile mükellef arasındaki güven ilişkisi zarar görmektedir. Vergi aflarının vergi gelirleri üzerindeki etkisi ise genellikle kısa vadeli ve sınırlıdır; uzun vadede kalıcı bir gelir artışı sağlamadığı birçok çalışmada ortaya konulmuştur. Makroekonomik açıdan ise bu uygulamalar çoğu zaman ekonomik sorunların bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve büyüme, işsizlik gibi değişkenlerle dolaylı ilişki göstermektedir.

Bu çalışma kapsamında, vergi aflarının; vergi uyumu, vergi gelirleri, mükellefler, kayıtdışı ekonomi, makroekonomik değişkenler ve vergi etiği konuları üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalara ilişkin literatür özetlerine yer verilmiştir. Sonuç olarak, vergi aflarının kısa vadede faydalı bir mali araç olmakla birlikte, sık ve plansız uygulamaları durumunda vergi sistemi, adalet, uyum ve ekonomik yapı üzerinde kalıcı olumsuz etkileri olabileceği bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vergi Afları, Vergi Uyumu, Vergi Gelirleri, Kayıtdışı, Türkiye.

ABSTRACT

Tax amnesties are defined as legislative arrangements enacted by the government that allow taxpayers to settle their past tax liabilities under more favorable conditions by partially waiving the state's tax claims. These practices provide significant short-term benefits such as increasing public revenues, collecting previously uncollected taxes, incorporating informal economic activities into the formal system, and reducing administrative and judicial burdens. Additionally, they can stimulate economic activity during periods of economic crisis and facilitate the reintegration of taxpayers into the system. However, the long-term effects of tax amnesties are generally negative. Frequent implementation of such amnesties creates expectations among taxpayers that future amnesties will be introduced, thereby reducing voluntary tax compliance and increasing the tendency toward tax evasion. This situation undermines tax fairness and creates inequality and distrust, particularly among compliant taxpayers. Moreover, it weakens tax morale and tax awareness, ultimately damaging the trust relationship between the state and taxpayers. The impact of tax amnesties on tax revenues is typically short-term and limited, and many empirical studies indicate that they do not lead to a sustained increase in revenues in the long run. From a macroeconomic perspective, these practices often emerge as a response to economic difficulties and are indirectly related to key variables such as economic growth and unemployment.

Within this context, this study reviews the literature examining the effects of tax amnesties on tax compliance, tax revenues, taxpayer behavior, the informal economy, macroeconomic variables, and tax ethics. The findings suggest that although tax amnesties can serve as a useful fiscal tool in the short term, their frequent and unplanned implementation may lead to lasting negative effects on the tax system, fairness, compliance, and the overall economic structure.

Keywords: Tax Amnesties, Tax Compliance, Tax Revenues, Informal Economy, Türkiye.

1. GİRİŞ

Vergi, modern devletlerin kamu harcamalarını finanse etmesinde en temel gelir kaynağını oluşturmakta olup, bu sistemin etkinliği büyük ölçüde mükelleflerin gönüllü uyumuna bağlıdır. Ancak ekonomik, sosyal ve mali nedenlerle vergiye uyumun istenilen düzeyde sağlanamaması, devletleri alternatif politika araçlarına yöneltmektedir. Bu araçlardan biri olan vergi afları, devletin vergi alacağının bir kısmından vazgeçerek mükelleflere geçmiş yükümlülüklerini daha kolay şartlar altında yerine getirme imkânı tanıyan ve yasama organı tarafından düzenlenen uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vergi afları, özellikle kısa vadede kamu gelirlerini artırma, tahsil edilemeyen alacakları ekonomiye kazandırma, kayıt dışı faaliyetleri azaltma ve idari-yargısal iş yükünü hafifletme gibi önemli avantajlar sunmaktadır. Bununla birlikte, bu uygulamaların uzun vadeli etkileri literatürde tartışmalı bir nitelik taşımaktadır. Sık tekrarlanan vergi aflarının mükelleflerde af beklentisi oluşturduğu, vergiye gönüllü uyumu zayıflattığı ve vergi adaleti algısını olumsuz etkilediği yönünde güçlü bulgular bulunmaktadır. Bu durum, vergi ahlakının zedelenmesine ve devlet ile mükellef arasındaki güven ilişkisinin bozulmasına yol açabilmektedir.

Öte yandan, vergi aflarının vergi gelirleri üzerindeki etkisinin çoğunlukla kısa vadeli ve sınırlı olduğu, uzun vadede kalıcı bir artış sağlamadığı da birçok ampirik çalışmada ortaya konulmuştur. Makroekonomik açıdan ise vergi afları, çoğu zaman ekonomik daralma, işsizlik ve gelir kaybı gibi olumsuz koşulların bir sonucu olarak uygulanmakta ve ekonomik yapı ile karşılıklı etkileşim içerisinde bulunmaktadır.

Bu bağlamda, vergi afları hem mali hem de sosyoekonomik boyutları bulunan çok yönlü bir politika aracı olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın amacı, vergi aflarının vergi uyumu, vergi gelirleri, mükellef davranışları, kayıt dışı ekonomi, makroekonomik değişkenler ve vergi etiği üzerindeki etkilerini literatür çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımla incelemektir.

2. VERGİ AFLARINA TEORİK YAKLAŞIM

2.1. Tanımı

1982 Anayasasının 73. maddesinin 3. fıkrasına göre; vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanun ile konulabilir, değiştirilebilir ya da kaldırılabilir. Bu yüzden soyut kanun hükümlerinin vergiyi doğuran olay ile somut hale gelmesinin (tipiklik) ortadan kaldırılması da sadece düzenlenecek kanunlar ile mümkün olacaktır. Ayrıca, 1982 Anayasasının 87'inci maddesinde af yetkisinin hangi organa ait olacağını belirtmiştir. 87'inci maddede afla ilgili olarak "... TBMM üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun kararıyla genel ve özel af ilanına ... karar vermeye yetkilidir." denilerek af yetkisinin hangi organa ait olacağı belirtilmektedir (Sarıcaoglu, 2018: 221).

Kamu giderlerini finanse etmek isteyen devletlerin vergi ödeyicisi olan mükelleflerden beklentisi kanunlarla konulan vergiye karşı uyumlu olmalarıdır. Ancak vergi bilincinin yerleşmemesi, mali, ekonomik ve sosyal sebeplerden dolayı mükellefler vergiden kaçınma ya da vergi kaçırma yollarına başvurumaktadırlar. Bu açıdan vergi aflarını, gönüllü uyumda çeşitli nedenlerle zafiyet gösteren mükelleflere bir çağrı olarak değerlendirmek mümkündür (Savaşan, 2006: 42). Ayrıca, vergi afları ile devlet mükelleflere ceza veya kovuşturma korkusu olmaksızın beyan etmediği gelirini beyan etme fırsatı tanımaktadır (Abdurrosid vd., 2021: 126).

Devlet, mükelleflerin maddi yükümlülüklerini yerine getirmelerinde bir takım kolaylıklar sağlayarak ve alacağının bir kısmından vazgeçerek vergi affı uygulamasına başvurumaktadır. Bu durum devletin kısmen veya tamamen tahsil edemeyeceği bir vergi alacağının hazineye aktarılmasına katkı sağlayacaktır. Ancak vergi aflarının maddi kazançlarının yanında vergi bilincinin kaybolması gibi manevi kayıplarının olacağı da göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla vergi afları yasama tasarrufuna bağlı mali ve sosyal güdülü bir uygulamadır (Öz ve Buyrukoğlu, 2011: 90).

2.2. Benzer Kavramlar

Vergi aflarına ilk olarak, 1906 yılında "İrade-i Seniye" ile yol vergisi yükümlülüğünden doğan cezaların devletin tek taraflı iradesi ile kaldırılması sonucunda karşılaşmıştır (Ayrangöl ve Tekdere, 2013: 253). Günümüze kadar ise birçok vergi affı yasası yürürlüğe girmiş ve bu yasaların hemen hemen hepsi vergi veya vergi cezalarını kapsamaktadır. Ancak diğer kamu gelirlerini de af kapsamına dâhil etmek isteyen devlet, kanunların kapsamını genişletmiş ve isimlerini de sadece vergi affı ile sınırlandırmamıştır. Vergi afları gündelik ve bilimsel hayatta kullanılan bir terim olmakla birlikte kanunların adlandırılması ve yayınlanması sırasında belki de daha çok sahiplenilmesi ve tepki çekmemesi açısından aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere farklı adlar, tanımlamalar kullanılmaktadır (Yılmaz, 2019: 8);

- Bir Kısım Vergi Cezaları ile Gecikme Zamlarının Tecil ve Tasfiyesine Dair Kanun,
- Tahsilatın Hızlandırılması Hakkında Kanun,
- ... Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun,
- Vergi Barışı,
- Varlık Barışı,
- Torba Yasa,
- Bazı Suç ve Cezaların Affı,
- Yeniden Yapılandırma.

2.3. Özellikleri

Vergi aflarının tanımlaması yapılırken aşağıdaki özelliklere vurgu yapılabilir (Mikesell ve Ross, 2012: 544; Yayman, 2020:314);

- Yasama tasarrufuna bağlıdır,
- Kamu gelirlerinde ani bir artışa sebep olur,
- Geçmiş etkisi olacak şekilde çıkarılır,
- Yargı organlarının iş yükünü azaltır,
- Belirli bir süreliğine uygulanır, Önceleri ortalama 3 aylık iken, günümüzde teknoloji sistemlerinin gelişimi de göz önüne alınarak ortalama 2 aylık uygulanır.
- Vergilemede uygunluk ve iktisadilik ilkesine katkı sağlar,
- Kesinleşmiş vergi veya cezaları ortadan kaldırır,
- Devlet vergi alacağından tek taraflı olarak vazgeçer,
- Vergi aflarından faydalanma gönüllülük esasına bağlıdır. Tüm mükelleflerin katılması zorunlu değildir,
- Vergilere ilişkin af yasalarına Anayasa’da yer verilmemiştir. Vergi Usul Kanunu’nda da af ile ilgili herhangi bir kavram bulunmamaktadır,
- Özellikle dürüst vergi mükelleflerinin vergiye karşı gönüllü uyumu zedeleneyecektir.

2.4. Kapsamı

Literatürde vergi affı ile mali af kavramları sıklıkla karıştırılmaktadır. Bu kavramları birbirinden ayıran temel nokta ise kapsamlarıdır. Zira genel olarak mükelleflerin vergi borçları ve bu borçlara ilişkin gecikme zamları ile verginin aslı vergi af kanunlarının kapsamına girerken, mali af kanunlarının kapsamına ise; vergi affının kapsamına giren değerlerle beraber birçok kamu kurumuna ait idari ve para cezaları, sosyal güvenlik kurumuna ait prim borçları ve bu borçlara ilişkin cezalar, özel hukuk çerçevesinde kurulan ilişki sonucunda oluşan mülk ve teşebbüs gelirleri, ecrimisil, belediyelere ait borç ve cezalar, il özel idareleri ve diğer kamu kurumlarına ait borç ve cezalar, devlet bankalarının çiftçilere verdiği krediler ve gecikme faizleri gibi geniş bir alanı kapsamaktadır (Yelman, 2017:69). Görüldüğü üzere mali aflarının kapsamı vergi aflarının kapsamına nispeten daha geniştir.

3. VERGİ AFLARININ ETKİLERİ

Bu başlık altında literatürde yer alan ve “Türkiye/Türkiye’de bir il” örneğini kapsayan çalışmalardan faydalanılarak vergi aflarının etkileri araştırılmıştır. Yapılan araştırma neticesinde vergi aflarının; vergi uyumu, vergi gelirleri, mükellefler, kayıtdışı ekonomi, makroekonomik değişkenler ve vergi etiği konuları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu etkileri ele alan çalışmalara ilişkin literatür özetlerine aşağıdaki şekilde alt başlıklar halinde yer verilmiştir.

3.1. Vergi Uyumuna Etkileri

Çetin Gerger (2012), Türkiye’de sıkça uygulanan vergi aflarının vergi uyumu üzerindeki etkilerini incelemiştir. Vergi afları genellikle gelir artırma, ekonomik canlanma sağlama ve idari yükü azaltma gibi nedenlerle uygulanmaktadır. Ancak sık tekrarlanmaları, mükelleflerin vergiye karşı tutumlarını olumsuz

etkileyerek vergi kaçırma eğilimini artırmaktadır. Af beklentisi, gönüllü vergi uyumunun azalmasına yol açan en önemli faktörlerden biridir. Manisa’da yapılan anket sonuçlarına göre mükelleflerin büyük çoğunluğu vergi sistemini adaletsiz bulmaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmı vergi aflarının dürüst mükellefleri cezalandırdığını ve vergi adaletini zedelediğini düşünmektedir. Sonuç olarak, vergi afları kısa vadede fayda sağlasa da uzun vadede vergi uyumu ve güven üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Tekin vd. (2013), vergi aflarının vergi uyumu üzerindeki etkilerini Türkiye örneğinde incelemiştir. Çalışmada sık tekrarlanan vergi aflarının mükelleflerde yeni af beklentisi oluşturduğu ve vergi uyumunu olumsuz etkilediği vurgulanmış ve 2003-2011 döneminde beyana dayalı gelir vergisi üzerinden vergi uyumu iller bazında analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, incelenen af dönemlerinde vergi uyumunun genel olarak azaldığını göstermektedir. Vergi aflarının vergi adaletini zedeleyerek dürüst mükellefler aleyhine sonuçlar doğurabileceği belirtilmiştir. Buna karşılık, uygun koşullarda ve güçlü denetimle desteklenirse vergi aflarının olumlu etkiler yaratabileceği de ifade edilmektedir. Sonuç olarak, vergi aflarının dikkatli planlanmadığı durumlarda uzun vadede vergi uyumunu zayıflatabileceği ortaya konulmuştur.

Tekin ve Sökmen Gürçam (2017), vergi aflarının vergiye gönüllü uyum üzerindeki etkisini Iğdır ili örneğinde incelemiş ve 307 gelir vergisi mükellefiyle yapılan anket yöntemiyle analiz etmiştir. Vergi aflarının bazı durumlarda işletmeleri yeniden ekonomik hayata kazandırdığı ve tahsilatı artırdığı görülmektedir. Ancak mükelleflerin önemli bir kısmı, vergi aflarının adalet ve eşitlik ilkelerini zedelediğini düşünmektedir. Anket sonuçlarına göre vergi afları, dürüst mükelleflerin vergi ödeme isteğini azaltabilmektedir. Ayrıca sık çıkarılan aflar, mükelleflerde yeni af beklentisi oluşturarak vergi uyumunu düşürmektedir. Katılımcılar, vergi kaçırmanın aflarla ödüllendirildiği, dürüst mükelleflerin ise cezalandırıldığı görüşündedir. Sonuç olarak çalışma, vergi aflarının uzun vadede vergiye gönüllü uyumu olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır.

Atçeken vd. (2018), vergi aflarının vergi uyumu üzerindeki etkilerini Kocaeli örneği üzerinden incelemiştir. Çalışmada, Kocaeli Ticaret Odası’na bağlı 534 mükellefe uygulanan anket verileri analiz edilmiştir. Vergi aflarına yönelik tutum ile vergi uyumu arasında genel olarak pozitif ve çift yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Özellikle vergi aflarının faydalarına yönelik olumlu tutumun, vergi uyumunu artırdığı belirlenmiştir. Buna karşılık, vergi aflarına ilişkin suç, ayrımcılık ve sınırlama algılarının vergi uyumu üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır. Vergi afları kısa vadede vergi gelirlerini artırma, kayıt dışılığı azaltma ve idari yükü hafifletme gibi avantajlar sağlayabilmektedir. Ancak bu uygulamalar, bazı mükelleflerin vergi ödeme davranışlarını olumsuz etkileyerek uyumsuzluğa da yol açabilmektedir. Sonuç olarak, vergi aflarının vergi uyumunu artırabilmesi için doğru tasarlanması ve güvenilir bir politika aracı olarak uygulanması gerekmektedir.

Akbelen ve Aydın (2019), vergi aflarının ve vergilemede adalet algısının vergi uyumu üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada, Bursa ilinde 754 mükellef üzerinde yapılan anket sonuçlarına göre, vergi afları vergi uyumunu negatif yönde etkilemektedir. Modelde vergi uyumunu en çok açıklayan değişkenin vergi afları olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, vergi aflarının sık uygulanmaması ve vergi sisteminde adalet algısının güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Akbulut ve Şiriner (2019), vergi aflarının vergi mükelleflerinin vergi uyumu üzerindeki etkilerini Batman ili örneği üzerinden incelemiştir. Araştırmada anket yöntemi kullanılmış ve Batman’da farklı meslek gruplarından 217 katılımcının görüşleri değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre vergi afları, kısa vadede kamu gelirlerini artıran ve tahsil edilemeyen vergilerin toplanmasını sağlayan bir araçtır. Bununla birlikte vergi aflarının vergi sistemindeki sorunları tamamen çözmediği görülmüştür. Sık sık çıkarılan vergi aflarının, düzenli vergi ödeyen mükelleflerin uyumunu azaltabildiği ve gelecekte af beklentisini artırdığı belirlenmiştir. Vergi aflarının bazı durumlarda vergi ödeme eğilimini artırsa da uzun vadede vergi adaletini zedeleyebileceği ifade edilmiştir. Sonuç olarak, vergi aflarının etkisinin doğru tasarım, zamanlama ve denetim politikalarına bağlı olduğu vurgulanmıştır.

Keleş (2019), vergi aflarının vergi uyumu üzerindeki etkilerini incelemiştir. Türkiye’de vergi aflarının sık uygulanması, mükelleflerin vergi uyumunu olumsuz etkilemektedir. Sık af uygulamaları, mükelleflerde yeni af beklentisi oluşturarak vergi ödeme isteğini azaltmaktadır. Bu durum vergi kaçakçılığını artırarak vergi gelirlerinde uzun vadede azalmaya yol açabilmektedir. Vergi afları, vergiye gönüllü uyumu yüksek olan mükellefler açısından adalet algısını zedelemektedir. Buna karşılık, bazı mükelleflerin denetim korkusu nedeniyle af sonrasında uyumlarını artırabildiği de görülmektedir. Sonuç olarak, vergi aflarının etkisi hem olumlu hem olumsuz yönler içerirken, sık uygulanmaları genel olarak vergi uyumunu düşürmektedir.

Kararer (2020), Türkiye’de vergi aflarının vergi uyumu ve vergi adaleti üzerindeki etkilerini incelemiştir. Vergi afları kısa vadede vergi gelirlerini artırabilse de uzun vadede kalıcı bir artış sağlamamaktadır. Sık

çıkarılan aflar, mükelleflerin devlete ve vergi sistemine olan güvenini zedelemektedir. Vergisini düzenli ödeyen mükellefler kendilerini mağdur hissetmekte ve adalet algısı bozulmaktadır. Ayrıca gelecekte yeni afların çıkacağı beklentisi, vergiye uyumu azaltmaktadır. Vergi afları kayıt dışı varlıkların ekonomiye kazandırılması ve borçların yapılandırılması gibi bazı olumlu etkiler de yaratmaktadır. Buna karşın, sık uygulanan aflar vergi adaleti ve eşitlik ilkelerine zarar vererek haksız rekabete yol açmaktadır. Sonuç olarak, vergi aflarının faydalı olabilmesi için nadir uygulanması ve vergi sistemine güveni zedelemeyecek şekilde tasarlanması gerektiği vurgulanmaktadır.

Kızıl (2020), vergi aflarının sosyoekonomik etkilerini ve bu uygulamaların avantaj ile dezavantajlarını incelemiştir. Bu uygulamalar, kayıt dışı ekonomiyi azaltma ve vergi idaresinin iş yükünü hafifletme gibi olumlu etkiler yaratabilmektedir. Ancak vergi afları, vergisini düzenli ödeyen mükellefler açısından adaletsizlik yaratmakta ve onları olumsuz etkilemektedir. Af karşıtı görüşlere göre, bu uygulamalar vergi ahlakını zayıflatmakta ve mükelleflerde af beklentisi oluşturmaktadır. Sık çıkarılan vergi afları, vergiye uyumu azaltarak uzun vadede vergi gelirlerinde düşüşe yol açabilmektedir. Vergi aflarının başarısı; tek seferlik olması, iyi planlanması, doğru tanıtılması ve sonrasında gerekli reformların yapılmasına bağlıdır. Vergi psikolojisi açısından bakıldığında, aflar dürüst mükelleflerde adalet duygusunu zedelemekte ve devlete olan güveni azaltmaktadır. Sonuç olarak, vergi afları kısa vadede fayda sağlasa da uzun vadede dikkatli uygulanmadığında olumsuz etkiler doğurabilmektedir.

Yücedoğru ve Sarısoy (2020), vergi aflarının mükelleflerin vergi uyumu ve adalet algısı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çalışma, Türkiye’de 6736 sayılı vergi affı düzenlemesi sonrasında 1000’den fazla katılımcıdan elde edilen verilerle yapılmıştır. Bulgulara göre vergi afları, mükelleflerin adalet algısını olumsuz etkileyerek eşitsizlik hissi yaratmaktadır. Özellikle vergisini düzenli ödeyen mükellefler, afları haksızlık olarak değerlendirmektedir. Ayrıca vergi aflarının sık uygulanması, mükelleflerin yakalanma riskini daha düşük algılamasına yol açmaktadır. Buna karşın vergi aflarının, bazı mükelleflerin sisteme yeniden katılmasını sağlayarak vergi uyumunu artırdığı da tespit edilmiştir. Sonuç olarak, vergi afları kısa vadede fayda sağlasa da uzun vadede vergi politikaları açısından tartışmalı ve dikkatle uygulanması gereken bir araçtır.

Aydemir ve Bahçe (2021), vergi afları kısa vadede tahsilâtı artırma, yargı yükünü azaltma ve mükelleflere ödeme kolaylığı sağlama gibi olumlu etkiler yaratmaktadır. Bununla birlikte uzun vadede vergiye uyumu azaltmakta, vergi ahlakını zedelemekte ve adalet algısını olumsuz etkilemektedir. Sürekli af beklentisi, mükelleflerin vergilerini zamanında ödememelerine ve kaçakçılığın artmasına neden olabilmektedir. Vergi afları aynı zamanda kayıt dışı gelirlerin ekonomiye kazandırılmasına ve ekonomik canlılığın desteklenmesine katkı sağlayabilir. Ayrıca vergi aflarının ekonomik etkilerinin olduğu kabul edilmekle birlikte, sistem üzerindeki uzun vadeli olumsuz etkileri de fark edilmektedir. Genel olarak vergi afları, kısa vadeli faydalar sağlasa da sürdürülebilir vergi sistemi açısından dikkatli uygulanması gereken bir araçtır.

3.2. Vergi Gelirlerine Etkileri

Kargı (2011), Türkiye’de vergi aflarının vergi gelirleri üzerindeki etkilerini tarihsel bir çerçevede incelemiştir. Türkiye’de 1923-2009 döneminde toplam 30 vergi affı çıkarılmış ve bu afların zamanla daha sık uygulandığı görülmüştür. 1923-1950 döneminde afların vergi gelirlerine etkisi sınırlı ama kısmen olumlu olmuştur. 1950-1978 döneminde ise vergi aflarının etkisinin zayıfladığı ve ekonomik büyümeyi takip edemediği görülmektedir. 1978-2009 döneminde af sayısı artmasına rağmen vergi gelirlerinde belirgin ve kalıcı bir artış sağlanamamıştır. Genel olarak vergi gelirlerindeki değişimlerin daha çok ekonomik büyüme ile ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Sonuç olarak, vergi aflarının uzun vadede vergi gelirlerini artırmada etkili bir yöntem olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Martin (2013), Türkiye’de özellikle 2000 yılından sonra uygulanan vergi aflarının vergi tahsilâtı ve vergi uyumu üzerindeki etkilerini incelemiştir. Vergi aflarının kısa vadede vergi tahsilâtını artırarak kamu gelirlerine hızlı katkı sağladığı görülmektedir. Ayrıca kayıt dışı gelirlerin sisteme dahil edilmesi ve vergi idaresinin iş yükünün azaltılması gibi olumlu etkiler yaratabilmektedir. Ancak vergi aflarının sık uygulanması, mükelleflerde sürekli af beklentisi oluşturarak vergi uyumunu olumsuz etkilemektedir. Vergi aflarının siyasi amaçlarla kullanılması ve sonrasında yeterli vergi reformlarının yapılmaması da uyum üzerinde negatif etki yaratmaktadır. Bu durum, mükelleflerin vergi ödeme isteğini azaltarak uzun vadede vergi gelirlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca dürüst mükellefler açısından adaletsizlik algısı oluşturarak vergi sistemine olan güveni zedelemektedir. Sonuç olarak vergi afları kısa vadede tahsilâtı artırsa da uzun vadede vergi uyumu ve sistemin etkinliği üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir.

Kaya (2014), Türkiye’de 1980-2013 döneminde vergi aflarının vergi gelirleri üzerindeki etkisini SVAR yöntemiyle incelemiştir. Bulgular, vergi aflarının kısa vadede vergi gelirlerini azaltıcı, sonrasında ise artırıcı etkiler yaratabildiğini ancak bu etkinin zamanla zayıfladığını göstermektedir. Ayrıca vergi gelirlerindeki değişimin yalnızca yaklaşık %8,5’inin vergi afları tarafından açıklandığı tespit edilmiştir. Ampirik bulgular, vergi aflarının kısa vadede olumsuz, uzun vadede ise sınırlı ve dalgalı etkiler yarattığını göstermektedir. Genel olarak vergi aflarının vergi gelirlerini kalıcı biçimde artırmada etkili bir araç olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle vergi aflarının mali amaçlarla sık kullanılmaması gerektiği ifade edilmektedir.

Orkunoglu Şahin (2017), Türkiye’de uygulanan mali aflar ve varlık barışı düzenlemelerinin vergi uyumu ve tahsilat üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu uygulamalar kısa vadede vergi tahsilatını artırmakta ve kamu gelirlerine katkı sağlamaktadır. Ancak uzun vadede vergi uyumunu olumsuz etkileyerek mükelleflerde af beklentisi oluşturabilmektedir. Vergisini düzenli ödeyen mükellefler açısından adalet algısı zedelenebilmekte ve vergi morali düşebilmektedir. Mali aflar ayrıca kayıt dışı ekonomiyi azaltma ve ekonomik canlanmayı destekleme gibi olumlu etkiler de yaratabilmektedir. Sonuç olarak, mali aflar dikkatli ve sınırlı şekilde uygulanmadığında uzun vadede vergi sistemine zarar verebilmektedir.

Şanver (2017), Türkiye’de 1980 sonrası vergi aflarının kamu gelirleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmaya göre, vergi aflarının, vergi uyumunu artırabileceği savunulurken, adalet ve eşitlik ilkelerini zedelediği yönünde eleştiriler de bulunmaktadır. Ayrıca sık çıkarılan afların mükelleflerde “af beklentisi” oluşturduğu ifade edilmektedir. Elde edilen bulgular, vergi aflarının vergi gelirlerini kalıcı olarak artırmadığını göstermektedir. Genel olarak vergi aflarının uzun vadede sınırlı etkili olduğu ve dikkatli uygulanması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Akbelen vd. (2018), Türkiye’de vergi aflarının vergi gelirleri üzerindeki etkisini 1994-2016 dönemi için ampirik olarak incelemiştir. Çalışmada vergi afları, GSYH ve enflasyon değişkenleri kullanılarak iki ayrı regresyon modeli kurulmuştur. İlk modelde vergi aflarının vergi gelirleri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı, buna karşılık GSYH ve enflasyonun etkili olduğu bulunmuştur. İkinci modelde ise vergi gelirlerindeki değişimi açıklamada yalnızca GSYH’deki değişimin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Analiz sonuçları, vergi gelirlerindeki artışın esas olarak ekonomik büyüme ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, vergi aflarının vergi gelirlerini artırmada tek başına etkili bir araç olmadığı ortaya konulmuştur.

Berksoy ve Kırçiçek (2018), Türkiye’de özellikle 2002 sonrası vergi aflarının vergi gelirleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Vergi aflarının uygulandığı yıllarda vergi gelirlerinin genel bütçe içindeki payında önemli bir değişim görülmemiştir. Ayrıca vergi gelirlerindeki artışların çoğunlukla ekonomik büyüme dönemleriyle ilişkili olduğu, afların belirleyici olmadığı anlaşılmaktadır. Kısa vadede vergi afları gelir artışı sağlayabilse de bu etki kalıcı değildir. Uzun vadede ise af beklentisi mükelleflerin vergi ödeme davranışını olumsuz etkileyebilmektedir. Sonuç olarak, vergi aflarının vergi gelirleri üzerinde belirgin ve sürdürülebilir bir etkisi olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Gözen ve Kurt (2022), vergi aflarının vergi gelirleri üzerindeki etkisini Türkiye örneği üzerinden ampirik olarak incelemiştir. Çalışmada 1980-2016 dönemi verileri kullanılarak VECM yöntemiyle analiz yapılmıştır. Elde edilen bulgular, vergi aflarının vergi gelirleri üzerindeki etkisinin düşük olduğunu göstermektedir. Kısa vadede aflar gelir artışı sağlayabilse de bu etki kalıcı değildir. Uzun vadede ise mükelleflerde af beklentisi oluşarak vergiye uyum zayıflayabilmektedir. Bu durum vergi adaletini olumsuz etkileyerek dürüst mükellefler üzerinde olumsuz bir algı yaratmaktadır. Sonuç olarak vergi aflarının vergi gelirlerini beklenen düzeyde ve sürdürülebilir biçimde artırmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Karagöz (2022), müdahale analizi yöntemi kullanılarak vergi aflarının vergi gelirlerine etkisi ölçmüştür. Elde edilen bulgular, vergi aflarının vergi gelirleri üzerinde beklenen ölçüde artırıcı bir etki yaratmadığını göstermektedir. Bu durumun nedeni, afların etkisiz olmasından çok, sık uygulamaları nedeniyle etkilerinin birbirinden ayrıştırılamamasıdır. Vergi afları kısa vadede tahsilatı artırabilse de uzun vadede vergi uyumunu olumsuz etkileyebilir. Sık af uygulamaları, mükelleflerde af beklentisi oluşturarak vergi ödeme isteğini azaltabilmektedir. Ayrıca afların etkisinin uzun taksitlendirme dönemlerine yayılması, etkilerin ölçülmesini zorlaştırmaktadır. Sonuç olarak, vergi aflarının vergi gelirlerini kalıcı ve anlamlı biçimde artırdığına dair güçlü kanıt bulunmamaktadır.

Çelikay ve Doğanollu (2023), mali af (vergi affı) uygulamalarının Türkiye’de vergi sistemi üzerindeki etkilerini incelemektedir. Çalışma, 2004-2020 döneminde Türkiye’deki 81 il verileri kullanılarak altı farklı mali affın etkilerini analiz etmektedir. Elde edilen bulgular, vergi aflarının kısa vadede tahakkuk ve tahsilat tutarlarını artırdığını göstermektedir. Ancak uzun vadede özellikle tahsil edilen vergi gelirleri üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkmaktadır. Ayrıca vergi afları, vergi uyumunun göstergesi olan tahsil-tahakkuk

oranını da hem kısa hem uzun dönemde etkilemektedir. Sık tekrarlanan afların kısa vadeli olumlu etkileri azalmakta, uzun vadeli olumsuz etkileri ise artmaktadır. Bu durum, mükelleflerde af beklentisi oluşturarak vergiye uyumu zayıflatabilmektedir. Sonuç olarak, mali afların hem olumlu hem olumsuz etkileri bulunmakta ve uzun vadeli politikalar açısından dikkatli uygulanmaları gerekmektedir.

3.3. Vergi Mükelleflerine Etkileri

Doğan ve Besni (2008), vergi aflarının nedenlerini ve mükellefler üzerindeki etkilerini kapsamlı şekilde incelemiştir. Bu aflar, kısa vadede kamu gelirlerini artırma, kayıt dışı ekonomiyi sisteme dahil etme ve vergi idaresinin iş yükünü azaltma gibi olumlu etkiler yaratabilmektedir. Ayrıca bazı durumlarda mükelleflere “temiz bir sayfa” açma fırsatı sunarak vergi sistemine yeniden uyum sağlamalarını teşvik edebilmektedir. Ancak vergi afları, vergisini düzenli ödeyen mükellefler açısından adaletsizlik yaratarak vergi eşitliğini zedelemektedir. Sık çıkarılan aflar, mükelleflerde yeni af beklentisi oluşturarak vergi ödeme isteğini azaltmakta ve vergi kaçakçılığını teşvik edebilmektedir. Bu durum vergi ahlakını zayıflatmakta ve devletin uzun vadeli vergi gelirlerini olumsuz etkilemektedir. Ekonomik açıdan ise aflar, bazı mükelleflerin faaliyetlerini sürdürmesine katkı sağlarken haksız rekabet ortamı da yaratabilmektedir. Mali açıdan kısa vadede gelir sağlasa da uzun vadede vergi gelirlerinde azalma riski doğurmaktadır. Sonuç olarak, vergi afları fayda sağlasa da dikkatli uygulanmadığında vergi sistemi, adalet ve mükellef davranışları üzerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Kargı ve Yüksel (2010), Türkiye’de vergi aflarının vergi adaleti ve mükellef davranışları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Vergi aflarının kısa vadede gelir artışı sağlama, kayıt dışı mükellefleri sisteme dahil etme ve idari yükü azaltma gibi olumlu etkileri bulunmaktadır. Buna karşın en önemli eleştiri, vergi adaletini bozarak dürüst mükellefler aleyhine eşitsizlik yaratmasıdır. Sık çıkarılan aflar, mükelleflerde af beklentisi oluşturarak vergi ödeme isteğini azaltmakta ve vergi uyumunu olumsuz etkilemektedir. Ayrıca vergi afları, vergi ahlakını zedeleyerek kanunlara olan güveni azaltabilmektedir. Vergi afları, vergisini düzenli ödeyenler ile ödemeyenler arasında haksız rekabet ve adaletsizlik yaratmaktadır. Sonuç olarak, vergi afları kısa vadeli faydalar sağlasa da uzun vadede vergi sistemi, adalet ve mükellef davranışları üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Saraçoğlu ve Çaşkurlu (2011), vergi aflarının vergi uyumu, denetim ve yaptırımlar üzerindeki etkilerini Türkiye örneği üzerinden incelemektedir. Vergi afları kısa vadede vergi gelirlerini artırabilir ve idari yükü azaltabilirken, uzun vadede vergi uyumunu olumsuz etkileyerek mükelleflerin ödeme isteğini düşürmektedir. Özellikle sık tekrarlanan aflar, mükelleflerde gelecekte de af çıkacağı beklentisi yaratarak vergi kaçırma eğilimini artırmaktadır. Dürüst mükellefler açısından adaletsizlik algısı oluşmakta ve bu durum vergi sistemine olan güveni zedelemektedir. Araştırmada yapılan anket sonuçlarına göre mükelleflerin büyük çoğunluğu vergi aflarının vergi uyumunu azalttığını düşünmektedir. Ayrıca vergi aflarının vergi suçlarının tekrarını teşvik ettiği ve vergi ödeme isteğini düşürdüğü görülmektedir. Sonuç olarak, Türkiye’de sık uygulanan vergi afları vergi adaletini zedelemekte ve uzun vadede vergi sisteminin etkinliğini azaltmaktadır.

Koç ve Coşkun (2023), vergi aflarının mükelleflerin algı, tutum ve davranışları üzerindeki etkilerini TR-83 bölgesi (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) örneğinde incelemiştir. Araştırma kapsamında 600 mükellef üzerinde yapılan anket sonuçlarına göre vergi aflarının vergi ödeme isteğini azalttığı tespit edilmiştir. Mükelleflerin önemli bir kısmı vergi aflarının adalet ve eşitlik ilkelerini zedelediğini düşünmektedir. Ayrıca sık çıkarılan afların vergi kanunlarının önemini azalttığı ve vergiye uyumu olumsuz etkilediği görülmektedir. Vergi aflarının, vergisini düzenli ödeyen mükellefler açısından cezalandırıcı, vergi kaçırانlar açısından ise ödüllendirici bir etki yarattığı algısı yaygındır. Sonuç olarak, vergi afları kısa vadeli faydalar sağlasa da uzun vadede vergi uyumu ve vergi adaleti üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Kurt (2023), vergi aflarının mükellefler üzerindeki etkilerini ve uygulanma nedenlerini incelemiştir. Vergi afları, kayıt dışı ekonomiyi azaltma ve mükellefleri sisteme yeniden dahil etme gibi olumlu etkiler yaratabilmektedir. Ayrıca vergi idaresinin ve yargının iş yükünü azaltarak kısa vadede vergi gelirlerini artırmaktadır. Ancak vergi afları, vergisini düzenli ödeyen mükellefler açısından adaletsizlik algısı oluşturarak vergiye gönüllü uyumu olumsuz etkilemektedir. Sık tekrarlanan aflar, vergi cezalarının caydırıcılığını azaltarak vergi kaçakçılığını teşvik edebilmektedir. Sonuç olarak, vergi afları kısa vadede fayda sağlasa da uzun vadede vergi sistemi ve mükellef davranışları üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

3.4. Kayıtdışı Ekonomiye Etkileri

Ay vd. (2014), vergi aflarının etkilerini doğrudan ve dolaylı olmak üzere özellikle kayıt dışı ekonomi üzerinden ele alınmaktadır. Elde edilen ekonometrik sonuçlara göre; vergi affı beklentisi ile kayıt dışı ekonomi arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Ancak bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca,

vergi afları, kayıt dışı ekonominin idari ve hukuki nedenleri arasında sayılmaktadır. Bu durum, vergi affı uygulamalarının sistemde bir gevşeme yaratarak kayıt dışılığı teşvik edebileceğini göstermektedir. Politika önerisi olarak ise, kayıt dışı ekonomiyi azaltmak için vergi affı uygulamalarının ve özellikle af beklentisinin azaltılması gerektiği ifade edilmektedir.

Kara'ya (2014) göre, vergi aflarının etkileri temelde üç ana alan üzerinde incelenmektedir. Bunlar; vergi gelirleri, kayıt dışı ekonomi ve vergi uyumudur. Vergi gelirleri üzerindeki etkisine göre, kısa vadede artış olabilir, ancak uzun vadede kalıcı bir artış sağlamaz. Kayıtdışılıkta ise, ekonomi üzerindeki etkileri karışıktır (net değildir). Bazı aflar: kayıt dışılığı azaltabilir (örneğin 2002 affı), bazıları ise kayıt dışılığı artırabilir (örneğin 2008 affı). Yani etkiler istikrarlı değil, duruma göre değişmektedir. Vergi afları vergi uyumunu uzun vadede azaltabilir. Bunun nedeni mükelleflerin “nasıl olsa af çıkar” düşüncesine kapılmasıdır. Sonuç olarak vergi afları; kısa vadede gelir artışına neden olabilirken uzun vadede gelir artışı kalıcı değildir. Kayıt dışı ekonomiyi etkisi belirsiz olup, vergi uyumunu azalabilir.

Doğanalp ve Kartal (2019), vergi aflarının etkilerini ekonomik, mali ve davranışsal (psikolojik) boyutlarda ortaya çıkarmaktadır. Etkiler hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle ele alınmıştır. Vergi aflarının kısa vadede gelir artışına, ekonomik canlanmaya ve ekonomiyi kayıt altına alma gibi olumlu etkilerinin yanı sıra, vergi adaletinin bozulması, vergi uyumunun azalması ve kayıtdışılığın tekrar artabilme ihtimali gibi olumsuz etkileri mevcuttur. Sonuç olarak vergi afları; kısa vadede ekonomik rahatlatma ve gelir artışı sağlarken uzun vadede vergi disiplini, adalet ve uyum üzerinde olumsuz etkilere yol açabilir.

Uygun (2022), vergi aflarının sık uygulanmaları, vergi sisteminin işleyişini bozarak kayıtdışılığı artıran bir unsur olduğunu öne sürmektedir. Af beklentisi vergi kaçırmayı cazip hale getirerek kayıtdışılığı teşvik eder. Cezasızlık algısı oluşturarak vergi kaçakçılığını artırabilir ve mükellefler sistem dışına yönelerek kayıtdışı ekonominin büyümesine sebep olur. Sonuç olarak vergi afları kısa vadede vergi gelirlerini artırarak tahsilatı hızlandırır ve idarenin yükünü azaltır; ancak uzun vadede vergi ahlakını ve uyumunu düşürür, vergi adaleti ve eşitliğini zedeler, devlete olan güveni azaltır. Ayrıca af beklentisi mükellefleri kayıtdışılığa yönlendirir. Bu nedenle vergi aflarının uzun vadeli etkileri genellikle olumsuzdur.

Yardımcıoğlu ve Barak (2025), vergi aflarının etkilerini hem olumlu (kısa vadeli) hem de olumsuz (özellikle uzun vadeli) olarak iki yönlü olarak ele almıştır. Olumlu olarak; devletin tahsil edemediği vergi alacakları hızlı şekilde toplanarak kamu gelirlerini artırılır ve bu artış bütçe açıklarının kapatılmasına katkı sağlar. Özellikle kriz dönemlerinde (örneğin Covid-19) ekonomik çöküşü önleyici rol oynayarak ekonomik istikrarı destekler. Gizli kalan gelirlerin sisteme girmesini sağlayarak kayıtdışı ekonomiyi azaltır. Olumsuz olarak ise, düzenli vergi ödeyenlerle affa başvuranlar arasında eşitsizlik algısı oluşturur ve bu durum ise vergi adaleti algısını bozar. Sık sık çıkarılması durumunda sistemin güvenilirliği azalır. Sonuç olarak; vergi afları kısa vadede faydalı, ancak uzun vadede dikkatli uygulanmazsa zararlı olabilir. Özellikle en kritik nokta gelir artırıcı etkisi geçici, ama vergi disiplini üzerindeki olumsuz etkileri kalıcı olabilir.

3.5. Makroekonomik Değişkenlere Etkileri

Sunar ve Kırbaş (2022), vergi aflarının etkilerini daha çok makroekonomik değişkenler ve genel ekonomik yapı üzerinden değerlendirmiştir. Vergi aflarının temel amacı kamu gelirlerini artırmaktır. Ancak yapılan çalışmalar ve analizlere göre etkisi sınırlı veya geçici kalmaktadır. Uzun vadede ise kalıcı gelir artışı sağlanamayabilir. Vergi aflarının ekonomik büyüme üzerinde ise azaltıcı etkisi olduğu görülmüştür. Ancak bu etkinin istatistiksel olarak güçlü olmadığı (zayıf etki) belirtilmiştir. Vergi afları ile işsizlik arasında anlamlı ilişki vardır. Özellikle; işsizlik arttığında gelirler düşer, gelir düşüncesi vergi ödemeleri zorlaştırır, bu durum ise vergi affı ihtiyacını artırır. Yani vergi affı çoğu zaman ekonomik sıkıntıların sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Vergi gelirlerinin GSMH'ye oranı üzerinde negatif etkisi olabileceği belirtilmiştir. Bu da bütçe dengesi açısından beklenen katkıyı sınırlayabilir. Vergi afları doğrudan enflasyonu belirleyen temel unsur değildir ancak makro ekonomik değişkenlerle birlikte dolaylı etkileşim içindedir. Genel bir sonuç olarak; vergi afları ekonomik kriz, işsizlik ve gelir kaybı dönemlerinde daha sık uygulanır. Bu nedenle; neden değil, çoğu zaman sonuçtur.

Kanca ve Bayrak (2024), vergi aflarının etkilerini hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle ele almaktadır. Olumlu yönler; vergi gelirlerini artırır, ekonomik büyümeyi destekler, kamu finansmanını rahatlatır, vergi uyumunu artırabilir ve kayıtdışılığı azaltabilir. Olumsuz yönler ise; vergi adaletini zedeler, vergi kaçakçılığını teşvik edebilir, uzun vadede olumsuz sonuçlar doğurur ve enflasyonu artırabilir. Sonuç olarak vergi afları, kısa vadede faydalı bir araç olsa da, uzun vadede dikkatli kullanılmazsa ekonomik ve mali açıdan olumsuz sonuçlar doğurabilen bir politika aracıdır.

Uzunali ve Ataker (2024), vergi aflarının etkilerini özellikle vergi gelirleri ve ekonomik büyüme üzerinden değerlendirmiştir. Çalışmadan çıkarılan ilk etki, vergi aflarının uygulandığı dönemlerde gerçekleşen vergi gelirlerin genellikle tahmin edilen gelirlerden daha yüksek olmasıdır. İkinci olarak ise, vergi affı uygulanan yıllarda GSMH büyüme oranlarının genellikle pozitif olduğu görülmüştür. Bu durum ekonomik canlanma ile birlikte değerlendirilmektedir. Ayrıca, vergi afları gelirleri artırarak kamuya daha fazla kaynak sağlamakta olup bu durum da kamu harcamalarını ve ekonomik yatırımları destekleyebilir.

3.6. Vergi Etiğine Etkileri

Özgüven (2018), vergi aflarının etkilerini kısa vadeli olumlu etkiler ve uzun vadeli olumsuz etkiler şeklinde değerlendirmektedir. Kısa vadeli olumlu etkileri; devlete gelir sağlama, kayıtdışı ekonomiyi azaltma potansiyelinin varlığı ve ekonomik rahatlatma iken, uzun vadeli ve olumsuz etkileri; vergi adaletini bozma, vergi bilincini ve etiğini zedeleme, af beklentisi oluşturma, vergi gelirlerinin uzun vadede azalması, vergi cezalarının caydırıcılığını yitirmesi ve devlete olan güvenin azalması şeklinde sıralanmıştır. Genel olarak ise, vergi afları kısa vadede fayda sağlayan, ancak uzun vadede vergi adaleti, vergi bilinci ve devlet gelirleri üzerinde olumsuz etkiler yaratan uygulamalardır.

SONUÇ

Bu çalışma kapsamında vergi aflarının teorik çerçevesi ve farklı boyutlardaki etkileri literatür ışığında incelenmiştir. Elde edilen bulgular, vergi aflarının kısa vadede kamu gelirlerini artırma, tahsil edilemeyen alacakların ekonomiye kazandırılması, kayıt dışı faaliyetlerin sisteme dahil edilmesi ve idari-yargısal iş yükünün azaltılması gibi önemli avantajlar sağladığını göstermektedir. Özellikle ekonomik kriz ve daralma dönemlerinde bu uygulamaların mali rahatlatma sağlayarak ekonomik canlanmaya katkıda bulunduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, vergi aflarının uzun vadeli etkileri değerlendirildiğinde, bu uygulamaların vergi sistemi üzerinde çeşitli olumsuz sonuçlar doğurabildiği görülmektedir. Sık tekrarlanan vergi afları, mükelleflerde af beklentisi oluşturarak vergiye gönüllü uyumu azaltmakta, vergi kaçakçılığı eğilimini artırmakta ve vergi adaleti algısını zedelemektedir. Bu durum, vergisini düzenli ödeyen mükellefler açısından eşitsizlik ve güvensizlik yaratmakta, vergi ahlakı ve vergi bilincinin zayıflamasına neden olmaktadır. Ayrıca vergi aflarının vergi gelirleri üzerindeki etkisinin çoğunlukla kısa vadeli ve sınırlı olduğu, uzun vadede kalıcı bir gelir artışı sağlamadığı da dikkat çekmektedir. Makroekonomik açıdan değerlendirildiğinde ise vergi aflarının çoğu zaman ekonomik sorunların bir sonucu olarak ortaya çıktığı ve büyüme, işsizlik ve gelir dağılımı gibi değişkenlerle dolaylı bir etkileşim içinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda vergi aflarının tek başına yapısal sorunları çözebilecek bir politika aracı olmadığı, aksine uygun şekilde tasarlanmadığı ve sınırlı kullanılmadığı takdirde vergi sisteminin etkinliğini zayıflatabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, vergi aflarının kısa vadeli mali hedefler açısından faydalı olmakla birlikte, uzun vadede vergi uyumu, vergi adaleti ve ekonomik istikrar üzerindeki olumsuz etkileri dikkate alınarak dikkatli, planlı ve istisnai bir politika aracı olarak uygulanması gerektiği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdurrosid, E. W., Chandrarin G. & Zhuro D. (2021). The Effect of Motivation and Commitment of Taxpayer Toward Tax Compliance and Empirical Studies Tax Amnesty as Moderating Variable (A Survey on Tax Service Center Kudus Branch), *European Journal of Business and Management Research*, 6(1), 125-128.
- Akbelen, Z. & Aydın, Z. B. (2019). Vergi Afları ve Vergilemede Adalet Algısının Vergi Uyumuna Etkisi: Bursa İli Örneği, *International Journal of Social Inquiry*, 12(2), 409-437.
- Akbelen, Z., Aydın, Z. B. & Polat, O. (2018). Türkiye’de Vergi Aflarının Vergi Gelirleri Üzerine Etkisi: Ampirik Bir Analiz, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(64), 255-270.
- Akbulut, İ. & Şiriner, İ. (2019). Vergi Aflarının Vergi Mükellefleri Açısından Vergi Uyumuna Etkisi: Batman İli Örneği, *Turkish Studies - Economics, Finance, Politics*, 14(4), 1157-1172.
- Atçeken, F. D., Altundemir, M. E., & Turan, A. H. (2018). Vergi Aflarının Vergi Uyumuna Etkisi: Kocaeli Örneği, *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 59-75.
- Ay, A., Sugözü, İ. H., & Erdoğan, S. (2014). Türkiye’de Vergi Yükünün, Enflasyonun ve Vergi Affı Beklentisinin Kayıt Dışı Ekonomiye Etkisi Üzerine Ampirik Bir Uygulama 1985-2012. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31.1, 23-32.

- Aydemir, E. & Bahçe, A. B. (2021). Türkiye’de Vergi Afları ve Mükellef Üzerine Etkisi: Eskişehir İline İlişkin Bir Çalışma, *Ekonomi Politik Araştırmalar Dergisi*, 1(3), 30 - 50.
- Ayrançöl Z. & Tekdere M. (2013). Potansiyel Etkileri ve Gönüllü Uyum Açısından Vergi Afları: 6111 Sayılı Kanunun İrdelenmesi, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 249-270.
- Berksoy, T., & Kırççek, E. G. (2018). Ülkemizde Vergi Aflarının Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi: 2002 ve Sonrası, *Journal of Life Economics*, 5(3), 137-152.
- Çelikay, F. & Doğanollu, A. (2023). Türkiye’de Mali Af Programlarının Vergi Sistemi Üzerindeki Etkileri, *Maliye Çalışmaları Dergisi*, 69, 71-98.
- Çetin Gerger, G. (2012). Tax Amnesties and Tax Compliance in Turkey, *International Journal of Multidisciplinary Thought*, 2(3), 107–113.
- Doğan, Z. & Besen, R. (2008). Vergi Aflarının Nedenleri ve Mükellefler Üzerindeki Etkileri, *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 1(1), 23-39.
- Doğanalp, N. & Kartal, M. (2019). Vergi aflarının ekonomik etkileri: Türkiye örneği (2010-2017). *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 6(48), 4627-4632.
- Edizdoğan, N. & Gümüş, E. (2013). Vergi Afları ve Türkiye’de Vergi Aflarının Değerlendirilmesi, *Maliye Dergisi*, Sayı:164, 99-119.
- Gözen, S., & Temür, Y. (2022). Vergi Aflarının Vergi Gelirlerine Etkisi Üzerine Ampirik Bir İnceleme, *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, 7(2), 599-610.
- Kanca O. C. & Bayrak M. (2024). An Econometric Research on the Economic Effects of Tax Amnesties, *International Journal of Economics and Financial Issues, Econjournals*, 14(4), 206-213.
- Kara, H. (2014). *The Effects of Tax Amnesties on Tax Revenue and Shadow Economy in Turkey*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Karaer, M. (2020). Türkiye’de Vergi Aflarının Vergi Uyum ve Adaletine Etkileri Üzerine Bir Araştırma, *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(62), 3628-3634.
- Karagöz, K. (2022). Vergi Afları Vergi Gelirlerini Artırıyor Mu? Türkiye İçin Müdahale Analizinden Bulgular. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 37-56.
- Kargı, V. & Yüksel, C. (2012). Türkiye’de Vergi Aflarının Vergi Adaleti ve Mükellefler Üzerine Etkileri, *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 54, 23-44.
- Kargı, V. (2011). Türkiye’de Vergi Aflarının Vergi Gelirlerine Etkisi, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 101–115.
- Kaya, A. (2014). Vergi Aflarının Vergi Gelirlerine Etkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Analiz, *Maliye Dergisi*, 167, 184-199.
- Keleş, S.S. (2019). *Vergi Aflarının Vergi Uyum Üzerindeki Etkisi: İstanbul İli Örneği*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Kızıl, E. (2020). Vergi Affının Sosyoekonomik Etkileri, *Mali Çözüm Dergisi*, 30(160), 231-242.
- Koç, Ö. E. & Coşkun, F. (2023). Vergi Aflarının Vergisel Davranışlar Üzerindeki Etkisine Yönelik Bölgesel Bir Değerlendirme, *Vergi Raporu*, 290, (98-116).
- Kurt, S. (2023). Vergi Aflarının Mükellef Üzerindeki Etkileri, *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 1-8.
- Martin, A. (2013). *Türkiye’de 2000 Yılından Sonra Uygulanan Vergi Aflarının Vergi Tahsilatı ve Vergi Uyum Üzerindeki Etkileri*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Mikesell, J. L. & Ross, J. M. (2012). Fast Money? The Contribution of State Tax Amnesties To Public Revenue Systems, *National Tax Journal*, 65(3), 529–562.
- Orkunoğlu Şahin, I. F. (2017). Türkiye’deki Varlık Barışı Uygulamalarının Vergi Uyumuna ve Tahsilatına Etkileri, *Mali Çözüm Dergisi*, Sayı: 140, 31-55.

- Öz, E. & Buyrukoğlu, S. (2011). Cumhuriyet Tarihinde Vergi Afları: Maddi ve Manevi Erozyonlar, *Vergi Sorunları*, 272, 89-104.
- Özgüdenli, V. A. (2018). Vergi Etiği Açısından Vergi Afları, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 17, 34-46.
- Saraçoğlu O. F. & Çaçkurlu E. (2011). Tax Amnesty with Effects and Effecting Aspects Tax Compliance Tax Audits and Enforcements Around The Turkish Case, *International Journal of Business and Social Science*, 2(7), 95-103.
- Savaşan, F. (2006). Vergi Afları: Teori ve Türkiye Uygulamaları ("Vergi Barışı" Uygulama Sonuçları). *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, VII (1), 41-65.
- Sunar, B. & Kırbaş, H. (2022). Vergi Affi Uygulamaları ile Makro Ekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkinin Ampirik Bir Analizi, *Mehmet Akif Ersoy İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 1729-1750.
- Şanver, C. (2018). Türkiye’de 1980 Sonrası Vergi Afları ve Kamu Gelirleri Açısından Etkinliği, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18 (2), 35-63.
- Tekin, A., & Sökmen Gürçam, Ö. (2017). Vergi Affi Uygulamalarının Vergiye Gönüllü Uyum İle İlişkisi: Iğdır İli Üzerine Bir Araştırma, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(6), 116-126.
- Tekin, A., Tuncer, G & Sağdıç, E.N. (2013). Vergi Afları Sonrasında Vergi Uyum Süreci, *Sakarya Üniversitesi İktisat Dergisi*, 2(2), 1-26.
- Uygun, E. (2022). Türkiye’de Vergi Affi Uygulamaları ve Kayıtdışılığa Etkisi. *Legal Mali Hukuk Dergisi*, 18(209), 1039-1060.
- Uzunali, E. & Ataker, M. E. (2024). 2007-2022 Yıllarında Vergi Aflarının Gerçekleşen ve Tahmini Vergi Gelirleri ile Ekonomik Büyüme Oranları İlişkisi, *Scientific Journal of Finance and Financial Law Studies*, 4(1), 57-65.
- Yardımcıoğlu M. & Barak E. (2025). The Effects of Tax Amnesty, Restructuring and Tax Peace on the Turkish Tax System. *Journal of Western European Social Sciences*, 2(1), 122-136.
- Yayman, D. (2020). “Vergi Affi Uygulamaları”. Z. Gölen, Y. Akay Unvan, S. Özer (Ed), *İktisadi ve İdari Bilimlerde Akademik Çalışmalar içinde.*, Ivpe Cetinje, Montenegro, 312-340.
- Yelman, E. (2017). Türkiye’de Çıkarılan Vergi Aflarının Nedenleri ve 6736 Sayılı Kanun’un Mali Yönden İncelenmesi, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(15), 67-84.
- Yılmaz, S. (2019). *Türkiye’de Vergi Affi Uygulamaları ve Kuşakların Bakış Açısı*, Ekin Yayınevi: Bursa.
- Yücedoğru, R. & Sarısoy, İ. (2020). Are Tax Amnesties Good for Us All? Understanding Influence of Tax Amnesties on Benefitters and Non-Benefitters, *CESifo Economic Studies*, No:3, 285-300.

EXTENDED ABSTRACT

Background

Tax amnesties are defined as regulations enacted by the legislative body in which the state waives a portion of its tax receivables, allowing taxpayers to pay their past debts under simplified conditions. These practices provide significant short-term benefits such as increasing public revenue, collecting uncollectible taxes, bringing the informal economy into the system, and reducing administrative and judicial workload. They also have a stimulating effect on the market and reintegrate taxpayers into the system during periods of economic crisis. However, the long-term effects of tax amnesties are mostly negative. Frequent amnesties create an expectation among taxpayers that "an amnesty will be issued anyway," reducing voluntary tax compliance and increasing the tendency to evade taxes.

Purpose

This study examines the theoretical framework and various effects of tax amnesties in light of the literature. The findings indicate that tax amnesties offer significant advantages in the short term, such as increasing public revenues, bringing uncollectible receivables back into the economy, integrating informal activities into the system, and reducing administrative and judicial workload. It is understood that these practices contribute to

economic recovery, particularly during periods of economic crisis and contraction, by providing financial relief.

Method

This study is based on a literature review method in order to examine the multidimensional effects of tax amnesties. Instead of collecting primary data, previously conducted academic studies were systematically analyzed. The effects of tax amnesties on tax compliance, tax revenues, taxpayer behavior, the informal economy, macroeconomic variables, and tax ethics were evaluated. Empirical and theoretical studies conducted in different periods and with different samples were comparatively assessed. A qualitative research approach was adopted, and secondary data were utilized. The findings in the literature were analyzed to identify common trends and differing results. In this way, the short- and long-term effects of tax amnesties were evaluated within a comprehensive framework. Additionally, general conclusions were drawn by synthesizing the results of existing studies. The study aims to provide a comprehensive evaluation by compiling the existing literature. In this respect, it offers an overall perspective on the effects of tax amnesties.

Findings

Various empirical studies show that tax amnesties increase revenue in the short term, but do not create a lasting increase in the long term. In fact, in some cases, there is a risk of a long-term decrease in tax revenues due to the increased expectation of amnesties. In this context, it can be stated that tax amnesties offer a temporary solution rather than being a tool for sustainably increasing public revenues. From a macroeconomic perspective, it is seen that tax amnesties are often implemented as a result of negative economic conditions such as economic contraction, increased unemployment, and income losses. In this respect, tax amnesties emerge as a consequence of economic problems rather than their cause, and are indirectly interacting with fundamental macroeconomic variables such as growth, unemployment, and income distribution. Furthermore, the effects of these practices on the informal economy are complex; in some cases, they have a reducing effect on the informal economy, while in other cases, they may encourage it due to the expectation of amnesties.

Conclusion

When evaluating the long-term effects of tax amnesties, it is seen that these practices can have various negative consequences on the tax system. Frequent tax amnesties reduce voluntary tax compliance by creating an expectation of amnesty among taxpayers, increase the tendency towards tax evasion, and damage the perception of tax fairness. This situation creates inequality and distrust for taxpayers who regularly pay their taxes, and leads to a weakening of tax ethics and tax awareness. Furthermore, it is noteworthy that the effect of tax amnesties on tax revenues is mostly short-term and limited, and does not provide a permanent increase in revenue in the long term. From a macroeconomic perspective, it is understood that tax amnesties often arise as a result of economic problems and have an indirect interaction with variables such as growth, unemployment, and income distribution. In this context, it has been concluded that tax amnesties alone are not a policy tool that can solve structural problems; on the contrary, if not properly designed and used sparingly, they can weaken the effectiveness of the tax system.